

ЗАГАЛЬНА ІСТОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 378.147

DOI 10.31494/2412-9208-2018-1-1-11-16

С.М. Галецький,

викладач

(Національний університет "Острозька академія")

sergii.galetskyi@oa.edu.ua

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У СВІТІ

Анотація

У статті досліджено особливості запровадження та розвитку дистанційної освіти в різних країнах світу. Охарактеризовано вплив науково-технічного прогресу в технологіях суспільного виробництва та поширення інформації щодо застосування форм та методів дистанційного навчання. Проаналізовано розвиток дистанційних освітніх послуг залежно від способу життя соціуму, зростання рівня соціальної мобільності. Визначено вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційна освіта, науково-технічний прогрес, інформація, інформаційно-комунікаційні технології.

Summary

The features of implementation and development of distance education in different countries of the world have been explored in the article. It is described the influence of scientific and technological progress in the technologies of social production and the dissemination of information on the use of forms and methods of distance learning. The development of distance educational services depending on lifestyle of society and increase of social mobility level are analyzed. The influence of information and communication technologies on the development of distance learning is determined.

Key words: distance education, scientific and technological progress, information, information and communication technologies.

Постановка проблеми. Починаючи з середини 90-х років ХХ століття, можливості навчатися в системі вищої освіти значно зросли. Суттєві досягнення комп'ютерних технологій у світі та, найголовніше, публічний доступ до мережі Інтернет забезпечили надзвичайно велику підтримку розвитку дистанційного навчання. Установи вищої освіти пристосовують свої курси викладання навчальних дисциплін до дистанційного методу, що є зручним та перспективним способом поширення освітньої інформації. За прогнозами спеціалістів, у майбутньому все більше фахівців різних галузей використовуватимуть у своїй повсякденній роботі курси, розроблені для запровадження у мережі Інтернет і для потенційних здобувачів освіти з різних куточків планети. Інновації в освітніх технологіях в поєднанні з бажанням обслуговувати якомога більшу кількість студентів, надаючи їм ту інформацію, яку вони, власне, шукають, змушують освітні установи змінювати систему подання інформації.

Аналіз досліджень і публікацій. Упродовж останніх декількох десятиліть надзвичайно швидкими темпами розвивалися та розроблялися основні засади провадження дистанційного навчання у світі. За його допомогою з

використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій підвищується і сам рівень ефективності навчання. Дослідженням вищезазначеної тематики присвятили свої праці Р. Гуревич, В. Биков, Н. Тверезовська, М. Жалдак, А. Кудін, А. Хуторський та інші. На жаль, дистанційна освіта в Україні ще не набула широкої популярності, а тому вивчення цієї проблематики сприятимуть інтенсифікації запровадження новітніх методів навчання у вищих навчальних закладах.

Метою статті є аналіз особливостей історичного розвитку дистанційної освіти в різних країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток науково-технічного прогресу має наслідком еволюційні, а в окремі часи й революційні зміни в технологіях виробництва, рівневі та способі життя соціуму [2, 6]. Освіта – не виняток, адже розвиток суспільства передбачає активне застосування інновацій, що призвело до виникнення стрімкого розвитку відкритої системи освіти, яка реалізується у формі дистанційного навчання. Термін “дистанційне навчання” почав використовуватися в 70-х роках минулого століття і був офіційно прийнятий, коли в 1982 р. Міжнародна рада із заочної форми навчання змінила свою назву на Міжнародну раду з дистанційного навчання. Передумовою цього стало використання численних технічних засобів, зокрема друкованих та писаних, хоча до середини ХХ століття у цій сфері домінувало звичайне листування. На початку ХХІ століття розвиток комунікативних технологій став причиною виникнення таких явищ, як електронне навчання та мобільне навчання (e-learning та m-learning), які передбачають використання як стаціонарних комп’ютерів, так і бездротових мобільних пристроїв. Обидві ці форми зв’язку слід розглядати як сучасні засоби дистанційного навчання, а не окремі форми, адже вони стосуються технічних навчальних медіа-засобів, які дають змогу уникнути безпосередніх контактів студентів і викладачів. Також для дистанційного навчання можна застосувати й інші комунікативні та медіа-засоби. Проте слід зауважити, що дистанційною формою навчання не можна замінити повноцінну підготовку фахівця, а можна лише органічно вписати її в цілісний процес. Для організації систем дистанційного навчання необхідно враховувати специфіку психолого-педагогічного чинника спілкування в мережі як особливого виду комунікації, що з’явився в умовах сучасного інформаційного середовища [3, 50].

Організоване дистанційне навчання у формі пересилання письмових навчальних програм існувало ще у XVIII – XIX ст., але написання листів з освітньою метою є, напевно, настільки ж старим, як і сама писемність. В античні часи вчитель проводив бесіду з учнями, малюючи прутиком на піску. Цей спосіб ілюстрування лекційного матеріалу фактично зберігся до наших днів. Різниця лише в тому, що замість прутика використовують крейду, яка залишає слід на дошці. Поступово в навчанні почали використовувати й інші технології, які виникали в процесі розвитку науки й техніки [4, 8].

Існує суперечливе припущення, що в Новому Заповіті є перші свідчення ранніх форм дистанційного навчання, адже це лише форма одностороннього подання того, що має бути вивченим. Тим не менш, у листах Святого Павла є деякі посилання на випадкові відповіді посланців від тих народів, до яких звертався апостол.

Перша згадка про організоване дистанційне навчання, відома дотепер –

це реклама в Бостонському Віснику 1728 року, в якій Калєб Філіпс, викладач нового методу, стверджує, що люди, які живуть у селах та хочуть навчитися, можуть поштою отримувати кілька уроків щотижня та бути не гірше навченими, аніж ті, хто живе в Бостоні. Ймовірно, що згадка про щотижневі завдання може свідчити про двосторонній зв'язок у процесі навчання, однак стверджувати це з упевненістю не можна. Ще через сто років у газеті Люндс Векобльдод 1833, яка публікувалася щотижня у шведському університетському місті Люнд, рекламодавець пропонує можливість навчання складанню літературних творів за допомогою поштової служби. Ще одну спробу здійснювати дистанційне навчання було зроблено в Англії Ісааком Пітманом, який навчав скороченому письму через листи. Він надсилав їх студентам, яким було запропоновано записати скорочено уривки з Біблії і відправити йому для перевірки. Таке комбіноване вивчення скороченого написання почалося у 1840 році і з 1843 р. перейшло в підпорядкування Товариства фонографічної кореспонденції, а згодом переросло в Заочний коледж сера Ісаака Пітмана. Припускається, що заочне вивчення іноземних мов було організоване в Німеччині в 1856 році Шарлем Туссенем і Густавом Лянґеншайдтом. Яким був обсяг навчання, залишається невідомим. Від студентів не вимагали подання завдань для перевірки, але була можливість ставити запитання.

Найбільш вагомим внеском на перших етапах розвитку дистанційного навчання був німецький Метод Рустіна, відомий з 1899 р. Підхід Рустіна цікавий тим, що він послідовно слідував загальному навчальному плану заочних курсів.

“Матір'ю” американського заочного навчання була Анна Еліот Тікнер, яка заснувала в Бостоні Товариство заохочення домашнього навчання. Ідея ведення листування між студентом та викладачем започаткована саме нею, і щомісячні листи з начальними матеріалами та тестуванням сформували вагому частину персональних навчальних програм, які створювала організація. Більшістю студентів були жінки, які на той час лише почали здобувати доступ до вищої освіти.

Першим американським освітнім діячем, який створив систему структурованого заочного навчання на університетському рівні, був Вільям Гарпер, засновник та президент Університету Чикаго, якого часто називають батьком американської дистанційної освіти. Саме він пропонував навчальні програми через пошту. Листування між провідними мислителями та їхніми послідовниками завжди відіграло значну роль у розвитку знань. Часте посилення на листування в автобіографії Чарльза Дарвіна ілюструє це. Проте формальні та систематичні методи заочного навчання все ж були розвинуті пізніше. У 1892 р. Університет Чикаго почав надсилати поштою навчальні інструкції, що стало невід'ємною частиною навчального методу освітньої інституції. Відтоді Університет Вісконсину та Вірджинський університет також розпочали свою діяльність у цій сфері.

У неакадемічній сфері в Америці у 1891 р. був створений навчальний курс із основ видобутку в шахтах та запобігання нещасних випадків. Курс складався із систематизованих навчальних інструкцій, які спочатку публікувалися в колонці запитань газети Майнін Хералд (Mining Herald), що випускалася в районі вугільного видобутку в Східній Пенсильванії. Ініціатором цього курсу в запитаннях був редактор газети Томас Дж. Форстер. Цю ідею було прийнято з

великим успіхом. Відповіді на цей курс призвели до створення першого розширеного курсу цього типу, а також підготовки низки схожих курсів у інших галузях. Це стало початком Міжнародної заочної школи у Скрентоні (Пенсильванія) та розвитку її відділень і філіалів у США та світі.

Важливу роль у розвитку дистанційної освіти відіграла робота Лондонського університету. З 1836 року він функціонував як екзаменаційний інститут, який не вимагав від тих, кого екзаменували, бути студентами самого університету, залишаючись відкритим для інших як екзаменаційна установа. Це зробило можливим отримання наукових ступенів для тих, хто навчається дистанційно в організаціях, які не мають екзаменаційних повноважень. Подібні екзаменаційні можливості Громадянської служби у Великій Британії пізніше сприяли розвитку приватного та індивідуального навчання. Існування офіційних екзаменаційних установ відкрило ринок для заочних шкіл і коледжів Британії.

Серед перших британських організацій були такі, як Коледж Скеррі в Единбурзі, заснований у 1878 році, який готував кандидатів для іспитів Громадянської служби; Заочна навчальна служба Фокса Лінча, що існувала в Лондоні з 1884 р. та спеціалізувалася у сфері бухгалтерського обліку; Коледж заочного навчання Кембриджського університету, створений у 1887 р., який готував студентів для здобуття наукових ступенів у Лондонському університеті; Дипломний заочний коледж, пізніше відомий як Уолсі Холл, в Оксфорді, створений у 1894 р. для підготовки студентів до університетської кваліфікації, пропонуючи і широкий ряд інших курсів.

Інші першопрохідці у сфері дистанційного навчання представлені інститутом Гермода зі Швеції, що був створений у 1898 р. і став однією з найвпливовіших організацій у сфері заочної освіти у 60-х та 70-х роках ХХ століття, а також Американська Школа в Чикаго, заснована у 1897 р.

У 1911 р. Університет Квінсленду також увійшов у сферу дистанційної освіти. В Австралії було започатковано дистанційне навчання дітей та підлітків початкових і середніх шкіл під наглядом, що набуло значного поширення в другому десятилітті ХХ століття. Саме Австралія першою продемонструвала, що заочне навчання на систематичній основі та при широкому розповсюдженні може повністю забезпечити середню освіту дітям, які ніколи не були в школі.

У Франції в 1939 р. школи не могли функціонувати через війну. Тому для забезпечення освіти дітям було створено державну заочну школу, яка розвинулась у Національний центр дистанційного навчання, що на сьогоднішній день в основному навчає дорослих.

Подальший розвиток розвитку дистанційного навчання концентрувався на забезпеченні навчальних можливостей в академічній та практичній сферах. Ця робота, яку здійснювали основоположники, розвивалася й інтенсивно зростала впродовж більшої частини ХХ століття. Зокрема, низка організацій дистанційного навчання – заочних шкіл, які повністю чи в більшій мірі навчали через посередництво друкованих чи письмових засобів, було засновано в першій половині ХХ століття у відповідь на вимогу зростання соціальної мобільності.

Багато заочних шкіл зробили значний вклад у загальну освітню систему та професійне галузеве навчання, деякі й досі здійснюють цей вклад в усіх частинах світу. У країнах, що розвиваються, ці організації часто є філіями чи

наступниками європейських та американських дистанційних шкіл. Заочна освіта також надавалась і продовжує надаватися деякими університетами через відділи зовнішнього навчання.

Переважна більшість таких шкіл були платними комерційними установами, проте були і такі, які керувалися фондами чи відомими організаціями без прагнення отримувати прибуток. Створюються об'єднання заочних шкіл з метою налагодження співпраці в розвитку навчальних курсів, підтримці студентів та просування на ринку. Яскравим прикладом такого партнерства є сьогоднішня Європейська асоціація дистанційного навчання та американська Рада дистанційної освіти та навчання.

Тривалий час великі організації дистанційного навчання були приватними заочними школами. Проте з другої половини ХХ століття почалася нова ера, яку підтримувала громадськість, коли виникли та розвивалися школи і університети, які повністю поклалися на методи заочної освіти. Так, заснування Британського відкритого університету у 1971 р. було яскравим проявом початку нової ери. Відтоді університети дистанційного викладання, що надають наукові ступені, з повними науковими програмами, складними курсами, використанням нових засобів, систематизованих курсів та системи оцінювання почали з'являтися у багатьох країнах світу. Першими послідовниками Відкритого університету був Дистанційний університет у Німеччині, Відкритий університет у Нідерландах, Національний університет дистанційної освіти в Іспанії, Відкритий університет Ізраїлю, Університет Атабаски, Національний відкритий університет Венесуели тощо. Саме три останні десятиліття ХХ століття слід вважати початком нової ери в дистанційному навчанні, воно отримало визнання громадськості.

Наприкінці ХХ та на початку ХХІ століття складні технології змінили як уявлення суспільства про дистанційну освіту, так і практичне її втілення. Основою є комп'ютерні технології та оцифрування інформації, яка зберігається у формі бітів, що передаються електронним шляхом. Сучасна інформаційна технологія немислима без використання персонального комп'ютера й телекомунікаційних засобів. Офісні комп'ютерні технології — це їх інструменти, застосовувані на автономних персональних комп'ютерах. Очевидно, що відомості, які накопичуються на одному комп'ютері, доступні, насамперед, користувачу. Звичайно, є можливість передачі цих відомостей і іншим користувачам за допомогою магнітних або оптичних дисків, але це не найбільш зручний і швидкий спосіб. Тому згодом виникла ідея обміну повідомленнями між комп'ютерами через лінії зв'язку — так звана комп'ютерна телекомунікація, на базі якої з'явилися мережеві інформаційні технології [1, 26]. До системи освіти промислово розвинутих держав комп'ютери були введені у 80-х рр. минулого століття. З одного боку, це був новітній засіб управління школами, з іншого — предмет вивчення. З огляду на минуле, можна висловити припущення про те, що ідея “комп'ютерної грамотності” була основною рушійною силою спроб ввести комп'ютер у шкільну систему [5, 21].

Комп'ютерні технології роблять тексти, малюнки та звуки легко доступними. Це може бути корисним як для презентування предмета, так і для взаємодії. Зокрема, електронна пошта використовується для обміну інформацією між студентом та репетитором. Комп'ютерні конференції можуть застосовуватися для проведення семінарів та дискусій між кількома

учасниками. Дистанційна освіта більше не мусить обмежуватися індивідуальним навчанням, а може включати і групову роботу. Якщо студенти координують свої розклади та долучаються до дискусій у визначений заздалегідь час, то групову роботу можна здійснювати і через телефонні конференції.

Висновки. Дистанційна освіта пройшла тривалий історичний шлях розвитку. На її еволюцію активно вплинув не тільки науково-технічний прогрес у технологіях суспільного виробництва та поширення інформації, але й рівень та спосіб життя соціуму. Вимоги, які висували індустріалізація, інформатизація та глобалізація суспільства, змінювали методи та форми дистанційного навчання. На сьогодні дистанційна освіта посідає чільне місце в структурі університетської освіти в усьому світі. Інформаційно-комунікаційні технології відкривають невідомі раніше можливості пошуку та поширення інформації. Вважаємо, що дистанційна, завдячуючи своїй гнучкості, набуде ще більшого поширення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : навч. посіб. / О.П.Буйницька. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 240 с.
2. Дистанційне навчання (досвід впровадження педагогічного експерименту у Полтавському університеті економіки і торгівлі). – Полтава, 2013. – 17 с.
3. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / [М.Л. Смульсон, Ю.І. Машбиць, М.І. Жалдак та ін.] ; за ред. М.Л. Смульсон. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 240 с.
4. Комп'ютерні технології в освіті : навч. посібн. / Ю. С. Жарких, С.В. Лисоченко, Б. Б. Сусь, О. В. Третьак. – К. : Видавничо поліграфічний центр "Київський університет", 2012. – 239 с.
5. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання: посібник / ав.:Жалдак М. І., Шут М. І., Жук Ю. О., Дементієвська Н. П., Пінчук О. П., Соколюк О. М., Соколов П. К. / за редакцією: Жука Ю. О. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 112 с.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2018